

MIEKE KOLK / FREDDY DECREUS (eds.)

«The Performance of the Comic in Arabic Theater. Cultural Heritage, Western Models, Postcolonial Hybridity», *Documenta XXIII*, 2005, σσ. 149-344, ISSN 0771-8640.

Πρόκειται για ένα αφιέρωμα του βελγικού θεατρολογικού περιοδικού *Documenta*, που εκδίδει το φλαμανδικό Documentatiecentrum voor dramatische Kunst στη Γάνδη. Ο ξεχωριστός αυτός τόμος αποτελεί τα πρακτικά ενός συνεδρίου στο Tetouan του Μαρόκου με θέμα: «The Comic Condition as a Play with Incongruities; Cultural Varieties in Arabic and Western Theatre». Όπως τονίζει ο Mieke Kolk στον πρόλογό του, «The Performance of Comedy in East and West. Cultural Boundaries and the Art of Cunning» (σσ. 151 εξ.), η μεταφύτευση του κωμικού δραματικού είδους από τη Δύση στην Ανατολή ήταν πιο εύκολη από το τραγικό, γιατί υπήρχε ήδη μια παραδοσιακή βάση κωμικής εκφραστικότητας στους παραμυθάδες, τους ραψωδούς, τους ανεκδοτολόγους, το θέατρο σκιών κτλ. πριν από την επαφή με τις Εσπερίδες, μια πολιτισμική κληρονομιά η οποία καλλιεργείται συνειδητά στο σημερινό αραβικό θέατρο. Τα κωμικά είδη άλλωστε ήταν πάντα και ένα μέσο της πολιτικής σάτιρας και της κοινωνικής κριτικής. Θέατρο και δράμα ήρθαν πρώτα στο Λίβανο, τη Συρία και την Αίγυπτο, κατά το 19^ο αιώνα, στις χώρες της Βόρειας Αφρικής αργότερα. Το πρώτο βήμα ήταν συνήθως μια molièrization, μαζί με λίγο Σαίξπηρ. Σήμερα, το αραβικό θέατρο, αποτελεί ένα σημαντικό μέρος του χάρτη του post-colonial drama, με ορισμένες διακριτές πολιτισμικές ιδιαιτερότητες. Οι ίδιες οι ανακοινώσεις, πολύ διαφορετικές μεταξύ τους, τοποθετούνται σε τέσσερις διαφορετικές ενότητες. Η πρώτη έχει το θέμα «Comicality per se and Cultural Differences» και συμπεριλαμβάνει τέσσερις ανακοινώσεις: Said Naji (Μαρόκο), «Comedy in the Arabic Cultural System: a Preliminary Critique» (σσ. 163 εξ.), Lenin El-Ramly (Αίγυπτος), «Comedy in the East and the Art of Cunning: a Testimony» (σσ. 166 εξ.), Karel Boullart (Βέλγιο), «Laughing Matter Revisited: the Universality and Relativity of Comicality» (σσ. 181 εξ.), και Michiel Leezenberg (Αμστερνταμ), «Comedy Between Performativity and Polyphony: the Politics of Non-Serious Language» (σσ. 195 εξ.). Οι δύο τελευταίες ανακοινώσεις αποτελούν μάλλον φιλοσοφικές προσεγγίσεις του θέματος. Η δεύτερη ενότητα, «Arabic Comic Literary Heritage and Western Modeling», συμπεριλαμβάνει έξι ανακοινώσεις: Richard van Leeuwen (Αμστερνταμ), «Lies, Illusions and Authority: the Thousand and One Nights and Arabic Comic Theatre» (σσ. 210 εξ.), Marvin Carlson (New York), «The Contribution of Yusuf Idris' *Al-Farafir* to Egyptian and World Comedy» (σσ. 225 εξ.), Hassan Mniai (Μαρόκο), «The Grotesque in Tawfiq Al-Hakim's *The Sultan's Dilemma*» (σσ. 231 εξ.), Marina Kotzamani (Ελλάδα), «Performing Aristophanes' *Lysistrata* on the Arabic Stage» (σσ. 235 εξ.), Eman Karmoety (Αίγυπτος), «Between Tragedy and Farce: Retelling the Story of two Devilish Sisters» (σσ. 244 εξ.), Mieke Kolk (Αμστερνταμ), «Topographies of Desire. Recent Egyptian Drama and the Strategies of the Absurd» (σσ. 253 εξ.). Μερικοί από τους μελετητές τονίζουν και τη σημασία που έχει το μεσαιωνικό αραβικό θέατρο σκιών ακόμα σήμερα για τη δραματική παραγωγή στις αραβόφωνες χώρες (βλ. S. Moreh: *Live theatre and dramatic literature in the medieval arab world*, New York 1992).

Η τρίτη θεματική ενότητα, «Pre-theatrical heritage in Arabic and Persian Culture», συμπεριλαμβάνει τρεις ανακοινώσεις: Khalid Amine (Tetouan), «Performing Comicality in Moroccan Theatre: The postcolonial condition of hybridity and the third space» (σσ. 262 εξ.), Farah Yeganeh Tabrizi / Mehrdad Rayani (Ιράν), «Performing *Siyah Bazi* / Playing the Black: Satire and Social Relief in Historical Iran» (σσ. 275 εξ.), Shams El Din Younis (Σουδάν), «The

Genesis of Comedy and the Comic Conditions in Sudanese Theatre: a Short History» (σσ. 285 εξ.). Η τελευταία θεματική ενότητα, «Western Heritage and Reconsideration of Early/Modern Orientalism», συμπεριλαμβάνει τέσσερις ανακοινώσεις: Freddy Decreus (Γάνδη), «Traditional Western Interpretations of the Comic Hero vs. the Lacanian Challenge: the Case of *Amphitruo*» (σσ. 291 εξ.), Lorna Hardwik (Αγγλία), «The Comic in the Tragic: Parody and Critique in Modern Productions of Euripides' *Hecuba*» (σσ. 306 εξ.), Stijn Brussels (Ολλανδία), «Splendid Cruelty: The Turk in Early Modern Court Entertainment in The Netherlands and France» (σσ. 316 εξ.), Bram Van Oostveldt (Γάνδη), «Orientalism, Despotism and 'Governmentality': Rereading the Harem as a Domestic Space in the French Opéra Comique *Soliman II ou les trois Sultanes* (1761)» (σσ. 331 εξ.). Και μόνο η αναφορά των τίτλων και θεμάτων φανερώνει το ετερόκλητο και «μεταμοντέρνο» αυτού το συνεδρίου (χωρίς να υπεισέλθω στις υφολογίες, τις μεθοδολογίες και «επιστημονικότητα» των ανακοινώσεων), το οποίο, ως ένα βαθμό, φαίνεται αναπόφευκτο· αλλά τα διαπολιτισμικά συνέδρια αποτελούν και μια πρόκληση και έχουν περισσότερη σημασία ως γεγονός, έστω χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία. Η επιτυχία έγκειται στην διοργάνωση και την πραγματοποίηση της συνάντησης.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

ΓΙΑΓΚΟΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ (επιμ.)

Στα ίχνη του Διονύσου. Παραστάσεις Αρχαίας Τραγωδίας στην Ελλάδα 1867-2000
/ *In the track of Dionysus. Ancient Tragedy Performances in Greece 1867-2000*, Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2005, σελ. 663 (4^ο), άπειρες φωτογραφίες,
ISBN 960-08-0347-1.

Υπό την καθοδήγηση του Γιάγκου Ανδρεάδη μια ομάδα συνεργατών του στο Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης του Παντείου Πανεπιστημίου, στην οποία ανήκει η Άννα Μαυρολέων, η Σοφία Βασιλείου (απόφοιτη του μεταπτυχιακού κύκλου του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του ΕΚΠΑ), ο Κωνσταντίνος Πουλής, η Χριστιάννα Στρατοπούλου-Μαιροπούλου και η Λέιλα Σεγγέλιγια, παρουσιάζει, ύστερα από έρευνα σε πολλά ιδιωτικά και άλλα αρχεία, ένα δέλωσσο τόμο φωτογραφιών για παραστάσεις αρχαίας ελληνικής τραγωδίας στην Ελλάδα 1867-2000. Το εγχείρημα είναι ανταπόδεικτα σπουδαίο, γιατί, ενώ έχει μελετηθεί η σχετική παραστασιογραφία από το Ελληνικό Τμήμα του Ευρωπαϊκού Δικτύου Έρευνας και Τεκμηρίωσης Παραστάσεων Αρχαίου Ελληνικού Δράματος και έχει δημοσιευτεί στους σχετικούς τόμους των εκδόσεων *Επικαιρότητα* από το 1992 κι έχουν γίνει σειρά ανακοινώσεων τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό από τον Πλάτωνα Μαυρομούστακο κι άλλους (από το project δεν αναφέρεται καθόλου στην έκδοση αυτή), δεν υπήρχε, σε μεγαλύτερη έκταση, δημοσιευμένο φωτογραφικό υλικό ή ένα σχετικό λείκωμα, που να αποτελεί σημαντική πηγή για τη διερεύνηση του χώρου αυτού. Αλλά η έκδοση προορίζεται μάλλον για ένα ευρύτερο κοινό, όπως φανερώνει και η πολυτελής του εμφάνιση. Με την έννοια αυτή, το εισαγωγικό άρθρο του Γ. Ανδρεάδη, «Στα ίχνη του Διονύσου: σκέψεις για την πορεία των παραστάσεων αρχαίας τραγωδίας στην Ελλάδα» (σσ. 21 εξ., αγγλικά σσ. 67 εξ.) δεν χρειάζεται